

Pismo Gio Francesca Perande iz Rima 30. svibnja 1592. patrijarhi Kamulu Caetaniju, apostolskom nunciju u Pragu o Juliju Kloviću

---

Golub, Ivan

Source / Izvornik: **Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, 2007, 147 - 158**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:052334>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-27**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

Pismo Gio Francesca Perande iz Rima 30. svibnja 1592. patrijarhi Kamilu Caetaniju, apostolskom nunciju u Pragu o Juliju Kloviću

Istraživanje

Priliči da na Kongresu hrvatskih povjesničara umjetnosti bude riječ i o Juliju Kloviću Croati. Otac povijesti umjetnosti Giorgio Vasari u svojoj je, na način životopisa pisanoj povijesti umjetnosti, o Kloviću napisao: »Nikada nije bilo niti će u budućim stoljećima biti rjeđeg i odličnijeg sitnoslikara, hoćemo reći, slikara sitnih stvari, od don Julija Klovića... Rodio se on u zemlji Slavoniji iliti Hrvatskoj, u mjestu zvanom Grižane, u biskupiji Modruškoj.«¹ Sam se je Julije Klović 22. listopada 1570. vlastoručno potpisao »Ja don Julije Klović iz Hrvatske – Io don Iulio clouio di crouatia.«² Kloviću je umjetničko ime bilo »Croata«.³ Na nadgrobnom reľeju u crkvi Svetoga Petra u okovima u Rimu stoji natpis »JULIJE KLOVIĆ SLIKAR BEZ PREMCA – IVLIVS CLOVIVS PICTOR NVLLI SECVNDVS«. Spomenik, nadomak Michelangelova Mojsija,⁴ postavila su Klovićeva re-dovnička subraća, kako piše na samom spomeniku:

GOSPODINU JULIJU KLOVIĆU IZ HRVATSKE
REDA REGULARNIH KANONIKA
SVETOGA PETRA U OKOVIMA
IZVRSNOM SLIKARU
MUŽU DRAGOM VLADARIMA
U KOM JE ŽIVJELA NAJVEĆA POMNJA
U NAJMANJIM STVARIMA
ISTAKNUTA MILINA I NEUMRLA SLAVA
RADIO JE DO DUBOKE STAROSTI
I U RIMU UMRIJEVŠI U OVOJ JE BAZILICI
POKOPAN.
REGULARNI KANONICI SVOME NEKOĆ DRUGU
POSTAVIŠE
1632.

DOMNO.IVLIO.CLOVIO.DE.CROATIA
EX.CANONICIS.REGVLARIBVS.S.PETRI. AD.
VINCVLA.
PICTORI. EXIMIO.
PRINCIPIBVS.VIRO.CARO.
IN.QVO.DILIGENTIA.IN.MINIMIS.MAXIMA.
CONSPICVA GRATIA. IMMORTALIS. GLORIA.
VIXIT.AD.VLTIMAM.SENECTVTEM.OPERANDO.
ET.ROMAE.MORTVVVS.IN.HAC.BASILICA.
TVMVLATVS.
CANONICI.REGVL.SOCIO.OLIM.SVO.PP.
MDCXXXII.

Don Julije Klović u svojoj oporuci dušu određuje Bogu, Bogorodici i nebeskom dvoru, a tijelo predaje na ukop crkvi Sv. Petra u okovima; istoj crkvi ostavlja i izvjestan novčani iznos i neke svoje slike.⁵

Potaknut time započeo sam svoja istraživanja o Juliju Kloviću 6. ožujka 1973. – gle, upravo prije 33 godine – u arhivu i biblioteci samostana i crkve Sv. Petra u okovima u Rimu. General Kongregacije Lateranskih regularnih kanonika Presvetog Otkupitelja pokojni opat Anthony Bull, povjesničar i pjesnik, ne samo da mi je dopustio dostup nego mi je bio od pomoći u traženju.⁶ »Toga upravo dana otvorio je javnosti arhiv. Sam ga sređuje. A sređena je tek polovica arhiva i samo je ta dostupna«, zapisao sam u svoju bilježnicu.

Nakon mnogo godina preko opata Don Pietra Guglielmija, generala Kongregacije Regularnih Lateranskih kanonika Presvetog Otkupitelja u Rimu, i preko Don Pietra Bennozzija,⁷ koji je na međunarodnom simpoziju o 500. godišnjici rođenja Julija Klovića održao u Zagrebu predavanje »Don Giulio Clovio canonico regolare di San Salvatore«, dogovario sam istraživanje o Juliju Kloviću u arhivu Regularnih kanonika Presvetog Otkupitelja. Dogovorio sam s arhivarom Don J. Geelenom za 14. veljače 2003. popodne. No kako sam toga dana, na blagdan sv. Ćirila, apostola Slavena, u bazilici Sv. Klementa nadomak Koloseuma, gdje se nalazi Ćirilov grob, predvodio misu i držao propovijed za Slavene grada Rima, odgodio sam istraživanje u arhivu samostana nadomak bazilike Sv. Petra u okovima. Dana 18. veljače 2003. primio me arhivar Kongregacije regularnih lateranskih kanonika Don J. Geelen. Ne u arhivu, u kojem je u ovo doba godine hladno, nego u prostoriji gdje je toplo. Pitomcu i studentu Papinskog sveučilišta Gregorijane Mauriziju Pelizzariju povjerio je da mi donese iz arhiva rukopise o Kloviću. Dok ja budem radio, Pelizzari će za drugim stolom učiti. I kad svršim, preuzeti arhivsku građu.

Donio mi je na drvenom legilu naramak knjiga i spisa koji se tiču Julija Klovića. Među njima i moje radove o Kloviću što sam ih slao samostanu. Izdvaja svežnjić koji nosi signaturu A 4053 i naslov »Notizia della vita tratta dalle lettere del Patriarca Gaetano Nunzio (lettera dell' Archivio Vaticano all' Abb. Santini)«. U sveščiću se, dakle, nalazi zapis o životu Julija Klovića sadržan u pismima patrijarhi Gaetanu nunciju te pismo opatu Santiniju. Otvorih znatiteljno svežnjić. U njemu se nalaze dva pisma pisana istom rukom.

Prvo je pismo pisano kod kuće »Casa 4. Dicembre 1896«. Počinje riječima »Moj prečasni oče Opat – Mio Reverendissimo P. Abate«. Potpisnik pisma veli da, kad mu u uredu dođe u ruku kakav podatak zanimljiv za njegove prijatelje, uz dozvolu svojih poglavara, priopći ga prijateljima. A među njegovim su prijateljima već 25 godina Regularni kanonici, a među njima je najstariji i prvi kojega je imao sreću »upoznati ovdje u Rimu – cognoscere qui in Roma«, upravo opat kojemu piše. (Iz toga se vidi da je pismo pisano u Rimu.) Tako je, veli, pročitao lijep podatak u vezi s jednom slikom »slavnog Julija Klovića (koji je slava i dika Regularnih kanonika) i u vezi s čudesnim događajem koji je sliku nadahnio – *celebre Giulio Clovio* (gloria e vanto de' Canonici Regulari) e ad un fatto prodigioso che lo ispirò«. I to, kaže, prilaže u prijepisu. Potpisao se »Giuseppe Herzen«. Slijedi Post scriptum, gdje se Herzen domišlja tko su neke od osoba koje se u priloženom prijepisu podatka o Kloviću spominju. U vezi s Herzenovim pismom postavlja se nekoliko pitanja. Ponajprije tko je opat kojemu je Herzenovo pismo upućeno. Iz natpisa svežnja u kojem se pismo nalazi saznajemo da je to opat Santini. Arhivar Don J. Geelen, kojemu sam postavio to pitanje, odgovorio mi je da je to opat Alois Santini, koji je bio opatom 1887.-1905. i pružio mi knjigu gdje se to nalazi.⁸ Iz Herzenova pisma vidi se prisno prijateljstvo između naslovnika pisma Santinija i potpisnika pisma Herzena. A tko je Giuseppe Herzen? Iz svega se razabire da je činovnik, i to u Tajnom vatikanskom arhivu gdje sređuje listine.

Drugo pismo koje u prijepisu, svojom rukom načinjenom, prilaže svome pismu Giuseppe Herzen, provideno je na početku naznakom mjesta, gdje se pismo nalazi i gdje je načinjen prijepis: »Archivio Vaticano/Dalle = Lettere del Peranda a Monsignor Patriarca Caetano Nunzio apostolico in Germania, e Spagna, da Maggio 1591. fino a tutto Settembre 1595. scritte di Roma«. Kratak taj podatak koliko daje saznanja toliko ostavlja nepoznanica. Saznaje se da je pismo koje u prijepisu šalje Giuseppe Herzen opatu Aloisu Santiniju u Vatikanskom arhivu, da se nalazi među primljenim pismima patrijarha Caetana pisanim od svibnja 1591. do rujna uključno 1595., da je autor pisama Peranda. Razabire se da je Giuseppe Herzen namještenik ili arhivar Vatikanskog arhiva. Nepoznanica je ime Perande, ime patrijarha Caetana. Tko je Peranda? Tko Caetano? Gdje se nalazi predložak prema kojemu je Herzen načinio prijepis koji prilaže opatu Santiniju?

Pismo Perande patrijarhu Caetanu, u Herzenovu prijepisu, nosi nadnevak 30. svibnja 1592. Govori o Juliju Kloviću. Postavlja se pitanje, je li govor o Kloviću samo ulomak širega pisma koje govori i o drugim sadržajima, je li pismo točno prepisano? Sve u svemu treba naći predložak s kojega je prijepis napisan. A predložak može biti izvornik, pismo naima koje je patrijarh Caetano primio od Perande, i čuva se u njegovoj prepisci. Budući da je Herzen načinio prijepis Perandina pisma patrijarhu Caetanu u Vatikanskom arhivu, svi putovi vode u Tajni vatikanski arhiv – Archivio Segreto Vaticano.

Sljedećeg već dana, 19. veljače 2003. započeo sam istraživanje u Tajnom vatikanskom arhivu, koje će trajati do 25. veljače 2003. Od pomoći mi je bio Luciano Cipriani, zadužen za Kazala Arhiva. Na kraju ću ga istraživanja upitati za ime s obrazloženjem: »Ne navodim u svojem radu samo imena iz literature nego i imena onih koji su mi osobno bili od pomoći kod istraživanja«. Vodeći se imenima Peranda, patriarca Caetano, službama: nuncij u Njemačkoj, nuncij u Španjolskoj, tražio sam u odgovarajućim kazalima pismo Perande patrijarhi Caetanu, nunciju u Njemačkoj i u Španjolskoj (Indice 134, Indice 1027, Indice 1025, Indice 1017, Indice 1016, Indice 1026, Indice 1019). Ispitao sam kodekse koji su obećavali da bih u njima mogao naći što tražim.

Tako istraživ svezak koji se tiče Njemačke, gdje je patrijarha Caetani bio nuncij: Segretaria di Stato. Germania 15. Tu se nalaze pisma »al Patriarca d'Alessandria«. Odatle se je razjasnilo čega je Caetani patrijarh: Aleksandrije. Tu se nalazi i pismo od 30. svibnja 1592., dana kad je Peranda pisao pismo patrijarhi Caetaniju, no ovo pismo ni je Perandino, ni govori o Kloviću, nego o crkvenim prilikama (f. 37v, 44r – 45v).

Kako je naslovnik Perandina pisma o Kloviću, patrijarha Caetani, bio nuncij u Španjolskoj istraživ kodeks: Segretaria di Stato: Spagna 319. Nutarnja naslovna stranica kodeksa glasi: »Lettere missiue / Dell' Illustrissimo e Reuerendissimo Signore Cardinale Aldobrandino / A Monsignore Camillo Caetano Patriarca di Alesandria Nuncio in Spagna / Sotto il pontificato della Santa memoria di/Clemente VIII. Dalli 20. di Nouembre 1592 / sin alli 24 di Dicembre 1593« (f. 2r). Tu se ne nalazi mjesec svibanj, u kojem je Herzen prepisao Perandino pismo patrijarhi Caetaniju. No ovdje se spominje ime patrijarhe Caetanija »Camillo«. I tako smo došli do imena, prezimena i službe Caetanijeve: Camillo Caetano (lat. Caetanus, tal. Caetani ili Gaetani), patriarca di Alessandria, nunzio apostolico. Za svaki slučaj pretražih i kodeks: Segretaria di Stato. Spagna 320. On je u stvari nastavak prethodnoga kodeksa.

Upućen od Luciana Ciprianija, pregledao sam i »Schede Garrampi« tražeći pod nazivima mjesta, pod imenima, pod datumima Perandino pismo patrijarhi Caetaniju. Patrijarha sam našao, ali traženo pismo ne. Također po Ciprianijevoj uputi poduzeo sam traženje u Fondo Borghese. Nisam našao što sam tražio. Cipriani je razgovarao s prefektom Vatikanskog arhiva o mojem traženju. On je uputio još na Archivio di Castello. Pretražio sam indekse »Indici« s istim ishodom. Pitah se vrijedi li to tolikog truda. I toliko vremena. Nisam našao predložak s kojega je Giuseppe Herzen u Vatikanskom arhivu bio sačinio prijepis Perandina pisma o Juliju Kloviću patrijarhi Kamilu Caetaniju. Našao sam međutim ono što nisam tražio: izvore o Marku Antunu de Dominisu. Kao Šaul koji je tražio izgubljene magarice, a našao kraljevstvo, tako sam ja tražio izvornik Perandina pisma, a našao dokumente o de Dominisu, koje objavljujem drugdje.⁹ Ako ne nađem predložak s kojega je Herzen načinio prijepis Perandina pisma, objavit ću Herzenov prijepis.

Nisam odustao od potrage za Perandinim pismom patrijarhi Kamilu Caetaniju o Kloviću. Dana 17. siječnja 2005. u Va-

tikanskoj apostolskoj biblioteci, Odjel za rukopise, u kartoteci »Indice generale dei manoscritti / in formazione« tražio sam Perandino prezime, u nadi da mu možda doznam i ime. I doista našoh na jednoj cedulji ovo: »Peranda Giovanni Francesco, s. XVI – XVII; Segretario della Famiglia Caetani. Lettere 143 a patriarca di Alessandria Camillo Caetani. Ottob. Lat. 2199 – 2200«. Našao sam ne samo ime Perandino, nego i službu i nedostajuću kariku, »missing link«, s patrijarhom Kamilom Caetanom: Giovanni Francesco Peranda je tajnik obitelji Caetani. I u fondu »Ottoboni Latino« nalaze se 143 pisma Perandina patrijarhu Kamilu Caetaniju. Možda je među njima i traženo pismo o Kloviću. Međutim moradoh otići da stignem na vrijeme na objed u Hrvatski papinski zavod Sv. Jeronima, čijem gostoprimstvu dugujem da mogu u Rimu obavljati ova istraživanja, na čemu i ovdje izričem zahvalu.

Makar tog dana 19. siječnja 2005. popodne letim avionom u Zagreb, odoh ujutro u Vatikansku biblioteku i naručih kodekse Ottob. Lat. 2199 i Ottob. Lat. 2200. Kodeks Ottob. Lat. 2199 nosi naslov »Lettere di Gio Francesco Peranda, non stampate, scritte a Monsignor' Patriarca Caetano, divise in doi tomi. Tomo primo.« Prvo pismo u kodeksu je od 12. kolovoza 1591. Hrlim prema 1592. i to prema mjesecu svibnju, kad je Peranda 30. svibnja pisao patrijarhi Caetaniju o Kloviću. Evo traženoga, 30. svibnja 1592. Perandino pismo o Kloviću dolazi na stranicama od 501. do 504. S njime uspoređujem prijepis što ga je bio načinio Giuseppe Herzen i poslao opatu Aloisu Santiniju u samostan San Pietro in Vincoli. Prijepis nije transliteracija, već adaptacija starog pravopisa novome, onog iz 16. stoljeća onome iz 19. kada je Herzen pravio prijepis. Tako starinski »u« biva zamijenjen s »v«. Herzenov prijepis nadalje ne donosi cijelo Perandino pismo patrijarhi Caetaniju. Izostavlja zadnju trećinu pisma koja se također tiče Klovića. Smjesta ju prepisujem. Vraćam kodeks. Hrlim u Hrvatski papinski zavod Sv. Jeronima na objed – sad će podne – a oko četiri polazim na aerodrom Leonardo da Vinci u Fiumicino. A najradije bih ostao još dandva dok ne završim istraživanje o Perandinu pismu o Kloviću. No imam povratnu avionsku kartu koja vrijedi mjesec dana i danas joj istječe valjanost. To su nedostaci povlaštene povratne karte. Da sam ujutro odustao od odlaska u Vatikansku biblioteku zbog popodnevnog puta u domovinu, ne bih bio našao Perandina pisma o Kloviću.

Dogodine u Vatikanu, u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci, 28. ožujka 2006. počinjem podrobno istraživanje Perandina pisma patrijarhi Caetaniju sačuvanog u kodeksu Ottob. Lat. 2199. Kodeks je uvezan u pergamentu. Na naslovnoj korici utisnut je zlatan grb. Možda patrijarhe Kamila Caetanija, možda pape Aleksandra VIII. koji se prije zvao Pietro Ottoboni ili kojeg drugog uglednika. Na hrptu se nalazi natpis: »Lettere non stampate del Peranda. T. I.« i signatura: »Ottobon. Lat. 2199.« Dimenzije su kodeksa 31,5 x 21,5 x 7,5. Naslov kodeksa unutra ispisan je velikim slovima:

LETTERE
DI GIO.FRANCESCO
PERANDA,

NON STAMPATE,
SCRITTE A MONSIGNOR'
PATRIARCHA CAETANO,
DIVISE IN DOI TOMI.
TOMO PRIMO.
DEL'SIGNOR
DOMENICO IACOVACCI.

Tko je Domenico Iacovacci? Mogao bi biti ili prepisivač ili priređivač ili vlasnik kodeksa. Predstojnik odjela rukopisa Vatikanske biblioteke dr. Paolo Vian, kojemu sam se pitanjem obratio, rekao mi je da je Domenico Iacovacci bio prepisivač, ali i više od toga. I dao mi je zbornik o rimskim arhivima gdje dolazi i Iacovacci.¹⁰ Odatle saznajem da je vitez Dominik Iacovacci između 1621. i 1642. sastavio više svezaka, koji su kupnjom od baštinka pape Aleksandra VIII. nekoć Petra Ottobonija, ušli u Vatikansku biblioteku kao fond »Ottoboniano Latino«. Papa Aleksandar VIII. imao je smisla za knjigu i kupio je velike dijelove biblioteke kraljice Kristine Švedske za Vatikansku biblioteku. Kodeks Ottob. Lat 2199. i 2200. koji sadrži Perandina pisma sastavio je Domenico Iacovacci. Nema nikakva spomena u kodeksu prema kojem je predložku sačinjen prijepis.

Svako pismo ima redni broj na početku s lijeve strane iza slova L (Lettera). Rukopis kodeksa je krasopisan. Nije izvornik. Izvornik je bio otposlani naslovniku. U ovom slučaju patrijarhi Kamilu Caetaniju. Prijepis je možda načinjen prema »konceptu« odaslanog izvornika. Potražio sam izvorni koncept u kazalu kodeksa biblioteke Ottoboni »Index Codicum Bibliothecae Ottoboniana«, sv. II (J – Z) u Sala consultazione manoscritti 88 (2) pod »Peranda« i našao: »Peranda Gian Francesco. Lettere non stampate scritte a Monsignore Patriarca Caetano diuise in doi tomi. Numero 2199, et Numero 2200. Eiusdem Lettere originali Numero 2348, pag. 58«. Postoje, dakle, izvornici Perandinih pisama. Možda je među njima i pismo patrijarhu Kamilu Caetaniju o Kloviću. Naručih kodeks Ottob. Lat. 2348. Kodeks ima 519 listova. Pomno listam ne nalazi li se tu uz Perandino pismo patrijarhi Caetaniju i kakvo pismo Perande samom Kloviću. Ništa od toga ne našoh. Nađoh međutim na grb Zadra i tekst o Zadru (f. 342). Nada da se tu možda nalazi izvornik iz kojega je Herzen bio načinio prijepis Perandina pisma patrijarhi Caetaniju o Kloviću izjalovila se. Prvo pismo u kodeksu Ottob. Lat. 2199 nosi nadnevak »Roma 10 Agosto 1591«. Posljednje pak pismo u kodeksu nosi nadnevak »18. Gennaro 1593.«. Paginacija, ne folijacija, provedena je od str. 1., kojom kodeks počinje do str. 576. kojom kodeks svršava.

Perandino pismo patrijarhu Kamilu Caetaniju nalazi se na stranicama 501. do 504. Nosi naslov »AL MEDEMO«, što znači »istome (naslovniku)«. Listam pisma unazad, od kojih svako nosi naslov »Al medemo« i na str. 461. nalazim ime onoga na koga su se odnosili naslovi »Al medemo – istome«, a to je: »Al Signor Patriarca«. Prema tome pismo Perandino naslovljeno je na patrijarhu (Kamilu Caetaniju). Nadnevak Perandina pisma dolazi na početku: »30 maggio 1592.«. Sa strane, lijevo, nalazi se redni broj pisma u ovom kodeksu: »L. 70«. Dakle, 70. pismo.

Pismo počinje riječima: »Dostavljena je biskupu Cremone slika koju je Vaše Presvijetlo Gospodstvo tražilo za darovanje caru i dostava je bila u vlastite ruke biskupove u ime Presvijetloga Gospodina Kardinala. Vjerujem da će slika dobro stići, jer se upotrijebila sva pomnja pri pokrivanju i zatvaranju slike da se osigura od pogibelji. Odličnosti djela pridružuje se i to, da je ono slika iz pobožnosti, premda se ne očituje sama od sebe takvom, jer sličí portretu, a nije portret, već je portret viđenja don Julija Klovića, koji ju je naslikao.« Peranda dalje kazuje kako je sam Klović običavao pripovijedati o zgodi što mu se dogodila kad je bio u Francuskoj: »Običavao je (Klović) pripovijedati ovaj događaj; da se je, nalazeći se u Francuskoj ojađen zbog povratne groznice, preporučio svetoj Uršuli u navečerje njezina blagdana; dok se je približavao čas vrhunca bolesti – kazivao je da je zaspao i vidio u snu tu svetu Djevicu, koja mu reče da mu Gospodin Bog po njezinu zagovoru vraća zdravlje i od tog časa je ozdravio i tvrdio je da je prenio na ovu sliku lik te svete, koju je vidio u snu. To je, reče, meni posebno koji dan prije nego je umro, i da bih opet dobio sliku ponudio mi je svoja djela, izuzev ona koja su bila gospodina kardinala Farnesea blage uspomene; don Julije bio je dobar čovjek, pobožan, i vrlo jednostavne vjere i Bog blagoslovljeni je čudesan u svojim pobožnicima.« Ispričavši u pismu patrijarhi Caetaniju Klovićeve priču o čudesnom ozdravljenju i s tim u vezi naslikanoj slici sv. Uršule Peranda u pismu nastavlja kazivati što se zbivalo sa slikom sv. Uršule u njegovoj, Perandinoj kući: »Neki od (obitelji) Verdozzorti došavši u Rim za pontifikata pape Inocenta vidje u mojoj kući sliku i reče u prisutnosti Querenge da se u Mletcima nalazi slika svete Uršule i da je ova i ona jedna ista stvar. Obavještenje vrijedi koliko može vrijediti; meni se čini da nije nedostojno da Vaše Presvijetlo Gospodstvo, i gospodstvo vladara, koji treba biti vlasnik slike zna barem što je i kako se zove (slika). Ako se na dvoru njegova Carskog Veličanstva nalazi, kako se jednom nalazio izvjesni Giovine (mladić/Mladić), koji je bio učenik don Julija, on će prepoznati djelo; ali svakako svatko će prepoznati i cijeniti umjetnost, koju ovi naši slikari smatraju čudesnom i rekao bih i nešto više, kad se ne bih izložio opasnosti da se vjeruje kako to činim namjerno da podignem vrijednost dara.« Peranda završava pismo riječima: naslovniku patrijarhi Kamilu Caetaniju: »Smjerno ljubim ruke Vašeg Presvijetloga Gospodstva i molim (Boga) za sretan povratak.«

Koliko imena u pismu, a nije ih malo, toliko nepoznanica. Izuzetak je Julije Klović. No ono što je o njemu rečeno listom je sve do sada bilo nepoznato.

Nepoznato je ponajprije da bi Julije Klović kazao da je bio u Francuskoj. Iz Perandina pisma patrijarhi Caetaniju saznajemo da mu je Klović osobno pripovijedao o događaju koji se zbilo kad se nalazio u Francuskoj »trovandosi in Francia.« Pitanje je koje traži odgovor kada i gdje je to bio u Francuskoj? U kojem svojstvu? Zacijelo slikarskom. Je li tamo ostavio kakav slikarski trag? U Benezitovu Leksikonu slikarstva piše da je Julije Klović boravio na dvoru francuskoga kralja Ljudevita XII., koji da ga je prije svoje smrti kao zaslužna bogato obdario.¹¹ To preuzima Branko Franolić pišući o francusko-hrvatskim kulturnim vezama.¹² Ivana Prija-

telj Pavičić smatra da se radi o pogrešci. »Naime, Klović je rođen 1498. godine, a spomenuti kralj (Ljudevit XII.) umro je 1515. Klović je, dakle, morao već kao dječak biti slavan na francuskom dvoru, što je praktički nemoguće.«¹³ Gdje je dima, tu je i vatre. Podatak da je Klović Perandi govorio da je boravio u Francuskoj kazuje da je Klović doista bio u Francuskoj, da li u mladosti, ranoj mladosti, kako tvrde Benezit i za njim Franolić, ili/i kasnije, ne znamo. No čudo od djeteta nije nemoguće. U glazbi se dovoljno sjetiti Mozarta (čiju 250. godišnjicu upravo slavimo). Nije isključeno da je Klović doista dospio na kraljevski dvor baš kao čudo od slikara. No s kraljevom smrću završio je i njegov francuski uspon. Nije imao mecene. Po predaji Klovićeve zavičaja dječak je bio čudo od djeteta, naslikao je na noktu posljednju večeru i stari grad. Kako god bilo, nakon Klovićeve izjave Perandi da je bio u Francuskoj, trebalo bi i u Francusku usmjeriti istraživanja o Kloviću. Ivan Kukuljević Sakcinski¹⁴, John W. Bradley¹⁵, Maria Cionini-Visani¹⁶ bilježe Klovićeve djela koja se nalaze u Parizu.

Iz Perandina pisma patrijarhi Kamilu Caetaniju saznajemo da se je Julije Klović bio u Francuskoj razbolio. Imao je groznicu, i to povratnu groznicu, četverodanku, »febre quartana«. I to u navečerje blagdana sv. Uršule. Odatle možemo nazreti kada je to bilo, kojih naime dana. Blagdan sv. Uršule je 21. listopada. Klović je dakle tih dana bolovao. To je vrijeme gripe, ranojesenske pošasti. Njegova bolest mogla je biti te vrste. Preporučio se sv. Uršuli. I kad je bolest bila na vrhuncu, zaspao je. U snu je vidio sv. Uršulu, koja mu je rekla da ga je Bog po njezinu zagovoru ozdravio. I od toga časa bio je zdrav. Prema viđenju naslikao je lik svetičin. Zašto se je utekao baš svetoj Uršuli? Zacijelo zato što se je vrhunac (paroksizam) njegove bolesti podudario s navečerjem blagdana svete. A u časoslovu je zacijelo čitao o djevici i mučenicima Uršuli. A utekao joj se vjerojatno i zato što je u 16. stoljeću, u Klovićeve dakle stoljeću, oživio kult svete koji je liturgijski počeo već u 8. stoljeću.¹⁷

Kako je izgledala slika sv. Uršule koju je načinio Klović? Peranda, koji naslovniku pisma, patrijarhi Kamilu Caetaniju šalje sliku, ne opisuje sliku. Govori o njezinu pakovanju za put, ali ne i o njezinoj veličini. Ipak o njoj nešto kaže. Ponajprije da slika nalikuje na portret. Znači odudara od klasičnih svetačkih slika. Kako je sv. Uršula bila mučenica, trebalo ju je slikati po običaju ikonografije s mučeničkom palmom u ruci. Kako je bila djevica, trebala je biti ogrnuta bijelom haljinom. Nije sigurno da je išta od tih svetačkih »insignia« bilo na Klovićevoj slici sv. Uršule. Možda je Klović naslikao samo lice svete.

O vrijednosti slike piše Peranda patrijarhi Caetaniju. Sliku je, naime, dobio od Julija Klovića. Držao ju je u kući. Vidjeli su ju posjetitelji, i o njoj se očitovali. Među njima izvjesni Verdozzorti, koji je doputovao u Rim. Vidjevši Klovićeve sliku sv. Uršule ustvrdio je da se ista slika vidi u Mletcima. Ne spominje gdje. Peranda kao da je suzdržan prema mišljenju svojega gosta. Tom tvrdnjom kao da je Verdozzorti stavio u pitanje Klovićeve izvornost.

Ako stoji što veli Verdozzorti, postavlja se pitanje kako se odnose dvije jednake slike sv. Uršule, ona mletačka i ona

rimaska. Ako je istina što je kazivao o nastanku slike Klović – a nema razloga u to sumnjati – onda je moguća ova pretpostavka: Klović je mogao za svojega boravka u Mletcima vidjeti sliku sv. Uršule i u snu mu se ta ista slika sveteice odnosno svetica u liku te slike pojavila. I prema njoj je načinio svoju sliku sv. Uršule. Bilo bi zanimljivo naći u Mletcima sliku sv. Uršule. Peranda u pismu patrijarhi Caetaniju veli da će Klovićev učenik Giovine, koji je boravio na dvoru cara, budućeg vlasnika Klovićeve slike sv. Uršule, ako je još tamo, moći prepoznati Klovićevo djelo. Giovine može značiti imenicu »mladić«, može značiti prezime u značenju »Mladić«. Predstojnik Odjela rukopisa Vatikanske biblioteke, koga upitah za mnijenje, drži da se ovdje radi o vlastitom imenu. Peranda ističe da će svatko tko bude vidio sliku cijeliti njezinu umjetničku vrijednost, kao što ju cijene ovdašnji, znači rimski slikari, koji ju smatraju čudesnom, izvanrednom slikom. Imao bi, završava Peranda pismo patrijarhi Caetaniju, i sam više toga u prilog slici reći, ali toga ne čini kako ne bi ispalo da to kaže namjerno kako bi podigao vrijednost svojem daru. Očito je da sliku daruje patrijarhi Caetaniju.

U pismu Peranda ne govori samo o slici sv. Uršule, nego daje i svoju sliku, reklo bi se, svoj nabačaj lika Julija Klovića, u nekoliko crta. Značajno je da kao prvu Klovićevu značajku navodi da je Klović »dobar čovjek – huomo da bene«. Naoko to zvuči malo, premalo. Ipak, biti dobar čovjek nije malo. To je ono osnovno. Najprije čovjek.¹⁸ Nadalje Peranda o Kloviću kaže da je bio »pobožan – religioso«. Po latinskoj etimologiji, religiozan dolazi od glagola religo, a znači povezati. Ovdje bi to značilo povezanost s Bogom. Pobožan u hrvatskom jeziku znači čovjek koji živi po Bogu, po Božju. Klović je u jednom i u drugom etimološkom značenju bio pobožan. Božji čovjek. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku, svojom slikom. Klović koji je slikao čovjeka, nadasve Onoga koji je savršena slika Boga nevidljivoga, Isusa Krista, zacijelo je nastojao na sebe prenijeti bogolike crte Isusa Krista, biti što više slika Božja.¹⁹ Peranda na kraju svjedoči o Kloviću da je bio čovjek »vrlo jednostavne vjere« di simplicissima fede«. Njegova je vjera zacijelo bila nadahnuta Biblijom. Slikao je biblijske prizore i dočaravao biblijske ličnosti. Da bi proniknuo u ono što je slikao, trebao je poznavati Bibliju. Studij teologije mu je dao temelje. Jednostavnost vjere, koju je uočio Peranda kod Klovića, ima osobit primjer u Natanaelu, kojega je sam Isus na neki način proglasio svetim kad je za nj kazao: »Evo pravog Izraelca u kome nema prijevare – verus Israelita in quo non est dolus.« (Iv 1,47). Jednostavan je onaj koji sve stavlja u jedno. Kloviću je zacijelo to bio Bog, nadasve Bog Biblije, bliski, prijateljski Bog.²⁰ Zavidljiv nad Julijem Klovićem čovjekom, pobožnikom i vjernikom, svjestan da je sve milost, Peranda kliče: »Bog blagoslovljeni divan je u svojim pobožnicima!« Perandin ocrtni duhovnoga lika Julija Klovića u tri crte »dobar čovjek, pobožan, jednostavne vjere« podsjeća na tri značajke lika sv. Barnabe u Djelima apostolskim: »Bio je dobar čovjek, pun Duha Svetoga i vjere« (Dj ap 11,24). El Greco je naslikao portret Klovićeva tjelesnog lika. Peranda je u pismu patrijarhi Caetaniju nabacio skicu za duhovni portret Klovićev.

Razgovor između Klovića i Perande, o kojem je u pismu Perande patrijarhi Caetaniju riječ, zbilo se »malo dana – pochi giorni« prije Klovićeve smrti. Klović je umro 3. siječnja 1578.²¹ Susret se mogao odigrati ili posljednjih dana 1577. ili prvih dana 1578. Razgovor posvjedočuje da je i posljednjih dana života Julije Klović bio priseban, sposoban za govor i razgovor. Ponudio je Perandi svoja djela »mi offerse l'opere sue.« Koja djela? Ona koja ne pripadaju kard. Farneseu. Glavno remek-djelo Klovićevo »Časoslov Farnese« bilo je već kod kard. Farnesea.²² Oporuku je Klović načinio 18. prosinca 1577., a popis njegove imovine načinjen je na posljednji dan prosinca iste godine; oporuku je potvrdio 3. siječnja 1578. na dan smrti; dan potom 4. siječnja 1578. načinjen je popis ostatka Klovićeve imovine poslije njegove smrti.²³ Sve u svemu, Klovićeva oporuka i popis njegove imovine pada u posljednje dane života, a Perandin razgovor s Klovićem zbilo se koji dan prije nego što je Klović umro. Postavlja se pitanje je li Peranda od Klovića koji mu je ponudio svoja djela, uz izuzetak onih koja pripadaju kardinalu Farneseu, uzeo išta osim slike sv. Uršule? Ako je uzeo, što je uzeo i je li to uzeo prije popisa imovine načinjenog 31. prosinca 1577. ili nakon što je popis sastavljen. Možda bi se u razlici između popisa prije Klovićeve smrti na Staru godinu 1577. i popisa kod Klovića nađene imovine poslije njegove smrti 4. siječnja 1578. moglo naslutiti je li i kada Peranda uzeo nešto od Klovićevih djela koja mu je ponudio sam Klović. Na pitanje je li Peranda što uzeo od ponuđenih djela Klovićevih povrh slike sv. Uršule mogla bi dati odgovor Perandina ostavština. Zanimljivo je da se nigdje u Klovićevoj oporuci ne spominje Giovanni Francesco Peranda bilo kao obdarenik bilo kao svjedok oporuke.

Iz Perandina pisma patrijarhi Caetaniju proizlazi da je Peranda bio Klovićev prijatelj. To što mu na samrti nudi da si uzme njegova djela pokazuje da je Klović njemu bio prijatelj. Uostalom na bit prijateljstva spada uzajamnost. A tko je Peranda? Zacijelo stoji riječ Svetoga Pisma: »Kakav je čovjek, takav mu je i prijatelj« (Sir 6,17). A i hrvatska narodna poslovice veli: »S kim se družiš, takav jesi.« Isprevrtao sam enciklopedije i biografske leksikone, ali nigdje nema Perande. Nalazi se, međutim, njegovo ime na listiću kartoteka rukopisa Vatikanske biblioteke »Indice generale dei manoscritti (in formazione)«. Tu piše: »Peranda Giovanni Francesco, s. XVI – XVII; segretario della famiglia Caetani. Lettere 143 al Patriarca di Alessandria Camillo Caetani«. I u produžetku strelica upućuje na: »Per tutte le lettere cfr. G. Caetani, Domus Caetana, vol. II., Roma 1933, p. 257.«

Knjigu sam našao u susjednoj dvorani u čitaonici knjiga i tiskovina u Vatikanskoj biblioteci. Tu se nalazi poglavlje o Perandi pod znakovitim naslovom: »Glava XI. Peranda / Demosten talijanskih tajništava (1565.-1600.) – Peranda / il Demostene delle Segretarie italiane (1565.-1600.)«, str. 102-109. Životopisni podatci više su nego oskudni. Ali zato je ocrtna ličnost i prikazano djelo Giovannija Francesca Perande. »Oštrouman genij i uzvišen duh, radin i vrlo obrazovan, ubrojen među klasike talijanskog jezika ...«²⁴ Bio je majstor sloga i graditelj pisama, »... njegovu su se slogu kićenom i otmjenom svi divili, tako da je zavrijedio naziv 'Demosten talijanskih tajništava'«. ²⁵ Pisma su mu se odlikovala

duhom i duhovitošću, poletom i otmjenošću.²⁶ Perandina pisma objavljivana su kao knjige.

A kakav je Peranda bio kao čovjek? Ako je slog/stil čovjek, onda se iz Perandina sloga/stila može nazreti i njegov ljudski lik. »Bio je plemenita i dobra srca. Unatoč svojoj skromnosti držao je do dobroga glasa, no nije tražio časti; imao je prirodnu odbojnost prema (važnim) službama iliti svečanostima i klanjanjima (komplimentima), koje je smatrao oblikom licemjerja.«²⁷ »Ljubim istinu i prostodušnost,« Perandine su riječi.²⁸ »Peranda je bio intelektualac i preosjetljiva osoba, nije bio pošteđen sjetilnosti i unatoč dosjetkama što ih je pisao, povremeno je bio podložan potištenom raspoloženju.«²⁹ Smetala mu je neobazrivo prema njegovoj osobi i neodgovaranje na njegova pomno pisana pisma. »Ustvari, ispod vedra i dobroćudna izgleda krila se je u Perandinoj duši ljubav prema filozofiji i prema istraživanju velikih istina znanosti i vjere, onaj duh duboke raščlambe (analize) koji je bio prvi pokretač stoljeća genija koje je dalo Galileu, Baconu, Keplera, Descartesa, Spinozu i druge njihove čuvene suvremenike.«³⁰ Kakav je bio učinak ovakve Perandine čudi? »Ta mješavina svojstava tako različitih dala je Perandi posebni čar (charm) koji mu je pribavio velik broj prijatelja.«³¹ Jedan od Perandinih prijatelja bio je Julije Klović. Sveto Pismo veli: »Kakav je čovjek, takav mu je i prijatelj« (Sir 6, 17). Možda bismo to mogli prereći, kakav je Peranda, takav je Klović. I u nedostatku dostatnih iskaza o Klovićevoj ličnosti pokušavamo poznanicom Perande u nekoj mjeri riješiti nepoznanicu Klovića.

Peranda je vezan uz obitelj Caetani. I njegov život ne može se odijeljeno od nje motriti. Peranda je bio prijatelj i duhovni učitelj budućih dostojanstvenika iz obitelji Caetani: Henrica i Kamila. Igrao je s njima šah. Kad su svršili studij na sveučilištu i postali crkveni dostojanstvenici, Peranda se držao uvijek iza njih, gotovo nevidljiv, štiti ih, savjetovao, kao da su njegovi vlastiti sinovi.³² Bio im je, reklo bi se, učitelj života – Lebenslehrer.

Henrik Caetani (Sermoneta 1550. – Rim 1599.) imenovan je 1585. patrijarhom Aleksandrije, a 1587. ga je Siksto V. – hrvatskog porijekla – stvorio kardinalom. Na mjestu aleksandrijskog patrijarha naslijedio ga je brat Kamilo Caetani. Papa Siksto V. poslao je kard. Henrika Caetanija 1589. u Pariz da zaštiti interese katolika. Kao teolog pratio ga je sv. Robert Bellarmin. Po povratku djelovao je u Rimskom dvoru do smrti 1599.³³ Peranda mu je bio tajnik.³⁴ Znači da je neimenovani kardinal što se spominje u Perandinu pismu patrijarhi Kamilu Caetaniju bio zacijelo naslovnikov brat kardinal Henrik Caetani.

Makar je bio tajnik u Rimu prisutnoga kardinala Henrika Caetanija, Peranda je bio naklonjen odsutnome patrijarhi Kamilu Caetaniju. Smatrao ga je sposobnijim. Kamilo Caetani rodio se 1552. Na mjestu aleksandrijskog patrijarha naslijedio je 1588. brata Henrika koji je proglašen kardinalom. Kamilo je 2. travnja 1591. imenovan nuncijem na carskom dvoru u Pragu. Car Rudolf II. von Habsburg primio ga je u audijenciju, prvu audijenciju, 23. lipnja 1591. Za manje od pola godine nezadovoljni Kamilo Caetani tražio je premještaj s njemačke u španjolsku nuncijaturu. Želja mu je usliša-

na u veljači 1592. No nije mogao napustiti Prag dok nije došao nasljednik, novi nuncij. Tako je istom 10. srpnja 1592. otišao iz Praga u Rim; iz Rima u Španjolsku, kamo je stigao 9. veljače 1593. Kad je umro njegov brat kardinal Henrik koncem 1599., nuncij Kamilo je povučen u Rim u Rimski dvor (kuriju). Očekivao je kardinalski grimiz iliti skrlet, no to mu se nije ostvarilo jer je prije umro, u noći od 5. na 6. kolovoza 1602. Pokopan je u crkvi Sv. Pudenziane. Nadgrobni spomenik mu je izradio Maderno.³⁵ Od dana 11. svibnja 1591., kad je Kamilo Caetani otišao iz Rima kao nuncij u Prag, Peranda je, dok ga je služio vid – piše Gelasio Caetani – »pratio voljenog učenika duhom i srcem u njegovu poslanju u Njemačkoj i u Španjolskoj, pišući mu redovito dugačka pisma u kojima ga je precizno izvješćivao o političkim događajima, spletkama u krilu Rimskoga dvora i o obiteljskim prilikama, a po potrebi bi pridao svoj mudar savjet. Ta su pisma, koja sadrže sud osobito oštromnog duha, sabrana poslije u jedan kodeks, od kojega poznajem samo dva primjerka, i predstavljaju predragocjen izvor saznanja. Izvornici su pisama izgubljeni.«³⁶ Treći je primjerak upravo Ottob. Lat. 2199 i 2200 i u Ottob. Lat. 2199 je Perandino pismo nunciju Camilu Caetaniju o Juliju Kloviću. Izvornik je pisma dakle izgubljen. Po čemu je Giuseppe Herzen načinio svoj prijepis Perandina pisma nunciju Caetaniju? Možda po jednom od prijepisa ili možda po izvorniku, za kojim sam uzalud tragao u Vatikanskom arhivu.

Gelasio Caetani pišući djelo o kući Caetani »Domus Caetana« pročitao je i Perandina pisma patrijarhi Kamilu Caetaniju. U njima je naišao i na pismo o Juliju Kloviću. I na njemu se zaustavio i u svom djelu »Domus Caetana« ostavio o tome trag. Govoreći o boravku patrijarhe Kamila Caetanija u Pragu donosi neke pojedinosti. Kamilo se ispunila žarka želja da bude s mjesta nuncija u Pragu premješten za nuncija u Španjolsku. Kamilo je morao misliti na darove koje će pokloniti prilikom oproštaja, posebno na dar koji će dati caru. I u toj stisci obraća se svojem učitelju i prijatelju Perandi: »Obratio se je Perandi da mu nađe kakvu sliku autora prikladna za svrhu, i njegov mu se dobri prijatelj ponudio da mu ustupi sliku sv. Uršule, koju je naslikao čuveni sitnoslikar Julije Klović († 1578). Podastirući taj dar Peranda pripovijeda povijest slike koju, za slučaj da nije još poznata, želim ovdje ponoviti samim njegovim riječima.«³⁷ I doista Gelasio Caetani prenosi iz Perandina pisma sloj koji počinje riječima: »All'ecellenza dell'opera si aggiunge...« a završava riječima: »...eccettuato quelle che erano del Signore Cardinale Farnese.«³⁸ Preneseni sloj nije donesen u izvornom, već u Gelasiju Caetaniju suvremenom pravopisu. Peranda, dakle, ustupa svoj dar dobiven od prijatelja Julija Klovića svojem učeniku i prijatelju Kamilu Caetaniju da ga on podari caru Rudolfu II. Zamoljen od nuncija Caetanija da nađe sliku uglednog majstora, Peranda je ne traži izvan svoje kuće, već uzimlje svoju sliku i šalje nunciju Caetaniju. Slika je to dostojna njemačkog cara. Da je nuncij Caetani tražio Perandu da nađe primjerenu sliku uglednog slikara, nije slučajnost. Za svojega, makar kratkog boravka u Pragu, nuncij je zacijelo saznao da je car Rudolf II. kolekcionar, skupljač slika, knjiga, rukopisa, grafika i da je stvorio od toga cijelu zbirku. Rudolfu II. nije se moglo podvaliti rog pod svijeću.

I kad je izbor, Perandin, pao na Klovića, vodilo se računa o tome da djelo koje će nuncij na oproštaju ponuditi caru bude visoke vrijednosti. I sve što Peranda pohvalno govori o Klovićevoj slici svete Uršule, koju šalje nunciju, ide u tom smjeru, da, naime, pokaže kako prava stvar ide u prave ruke. »Slika je bila povjerena biskupu Cremone da ju ponese u Prag.«³⁹ Sam opis slanja slike dolazi na početku Perandina pisma nunciju Caetaniju. Slika, dobro zaštićena, predana je u ime kardinala, zacijelo Henrika Caetanija, brata nuncija Kamila Caetanija, u ruke kremonskog biskupa.

A tko je biskup Cremone? Ovdje je imenovan službom, a ne imenom i prezimenom. I zašto je slika predana na ruke baš njemu da ju preda na ruke patrijarhi Kamilu Caetaniju, nunciju u Pragu? U »Hierarchia Catholica« nalazimo štur ali važan odgovor. Biskup Cremone tada je Caesar Specianus: »14. svibnja 1592. šalje ga se za redovnog nuncija k caru – 1592 Maii 14 mittitur nuntius ordin. Ad imperatorem.«⁴⁰ Caesar Specianus, biskup Cremone, imenovan nuncijem pri carskom dvoru u Pragu, kao novi nuncij nosi Klovićevu sliku sv. Uršule starom nunciju Kamilu Caetaniju, kojega nasljeđuje. Peranda u pismu nunciju Caetaniju piše da se nada kako će slika sretno stići. Je li i stigla? Nije nam znana nikakva potvrda o tome. Vjerujem da je stigla. I da ju je nuncij Kamilo Caetani predao na oproštaju caru Rudolfu II., svakako prije 10. srpnja 1592., kada napušta Prag. Kako je Rudolf II. primio Klovićevu sliku sv. Uršule, ne znamo. Kamo ju je smjestio? I gdje se slika danas nalazi? Mnoga su pitanja koja čekaju odgovor. Što se posljednjega tiče, pregledao sam popise Klovićevih djela kod Ivana Kukuljevića Sakcinskoga⁴¹, Johna Bradleya⁴², Marije Cionini-Visani⁴³, pa i Clare Robertson⁴⁴. Pregledao sam također i knjigu »Juraj Julije Klović u grafici«, da nije napravljena grafika prema Klovićevoj slici sv. Uršule. Nisam ništa našao. Traženje bi valjalo usmjeriti prema Zbirci kolekcije Rudolfa II., prema njegovoj ostavštini u Pragu odnosno u Beču. Rudolf II. von Habsburg (Beč 18. veljače 1552. – Prag 20. siječnja 1612.) bio je carem od 1576. do 1612.

U Perandinu pismu nunciju Caetaniju spominju se još neka nerazriješena imena. Tako Perandin gost iz roda »Verdezzorti« koji je, vidjevši kod Perande Klovićevu sliku sv. Uršule, rekao da se ista takva slika nalazi u Mletcima. Ne našavši tog imena u leksikonima zamolio sam nadstojnika Odjela za rukopise Vatikanske biblioteke za pomoć. Prezime točno glasi »Verdezzotti«. Ime je to ugledne mletačke obitelji. Taj je dakle Perandin gost Mlečanin i u svojim je Mletcima, veli, vidio istu sliku sv. Uršule kakvu gleda kod Perande. Peranda spominje da je Verdezzotti došao u Rim u vrijeme pontifikata pape Inocenta. Ne navodi kojega. No to će biti Inocent IX., koji je vladao samo dva mjeseca od 29. listopada do 30. prosinca 1591. Verdezzottijev posjet pada u raspon od ta dva mjeseca. Dakle u 1591. godinu.

Peranda bilježi u svojem pismu nunciju Caetaniju da je kod njega bio u vrijeme Verdezzottijeva posjeta, gdje je bio govor o Klovićevoj slici sv. Uršule, Querengo. Ne imenuje ga. Vjerojatno je to Antonio Querenghi, talijanski pjesnik, rođen 1546. u Padovi, umro u Rimu 1633., tajnik kardinalskog zbora pod petoricom papa. Manje je vjerojatno da je u Pe-

randinu pismu patrijarhi Caetaniju riječ o Flaviju Querenga, umrlom 1646. u Padovi, profesoru Aristotelove filozofije u istom gradu, autoru djela »Isagoge in philosophiam Aristotelis«, Padova 1640.⁴⁵

U Perandinu pismu patrijarhi Kamilu Caetaniju spominje se Klovićev učenik koji se nalazio i možda se, u vrijeme pisanja pisma, još nalazi na carskom dvoru u Pragu, koji da će lako prepoznati ruku svoga učitelja na poslanoj slici sv. Uršule. Nazvan je »un Giovine«. Pitanje je je li to izraz za »Giovane« – mladić, ili za Giovanni – Ivan ili je to prezime. Dr. Paolo Vian, nadstojnik Odjela rukopisa Vatikanske biblioteke, kojemu sam podastro stvar, smatra da se radi o prezimenu. Ako je tome tako, valjalo bi na tom tragu poduzeti istraživanja u Pragu i/ili Beču o Klovićevu učeniku. I tako smo razriješili imena koja dolaze u Perandinu pismu patrijarhi Caetaniju kao nepoznanice.

Kodeks Ottob. Lat. 2199. u kojemu se nalazi Perandino pismo patrijarhi Caetaniju nosi naslov »netiskana pisma Giovannija Francesca Perande – Lettere di Gio Francesco Peranda non stampate...« Postoje, dakle, zacijelo i tiskom objavljena Perandina pisma. Doista Giovanni Giacomo Tosi, tijekom pet godina pomoćnik Perandin u tajništvu kardinala Henrika Caetanija, kamerlenga Svete Stolice, napravio je izbor koncepata »minute« Perandinih pisama i objavio ih u Mletcima u dva izdanja 1601. i 1603.⁴⁶ Pisma su razdijeljena u dva dijela. Prvi sadrži Perandina osobna pisma pisana raznim prijateljima i gospodi, a drugi dio sadrži pisma što ih je Peranda pisao u ime svojih gospodara. Možda se među njima nalazi pismo što ga je pisao 30. svibnja 1592. iz Rima patrijarhi Kamilu Caetaniju, nunciju u Pragu? Možda osobna pisma Juliju Kloviću, prijatelju? Nisam našao ni jednog ni drugog. Kloviću nije zacijelo pisao nego se s njime susretao, u tih tridesetak godina tajnikovanja u obitelji Caetani u Rimu. No tu se nalazi pismo kardinalu Alessandru Farneseu, Klovićevu pokrovitelju, ali u njemu nije riječ o Kloviću. Nakon što su brzo izašla Perandina pisma u dva izdanja jedno za drugim, izašla su nova druga i drugačija izdanja još nakon dvadesetak godina. Godine 1622. izlaze Perandina pisma u Milanu. Ni u njima nema pisma Juliju Kloviću odnosno Perande Kamilu Caetaniju o Kloviću. Ima, međutim, šest pisama kardinalu Alessandru Farneseu, među njima pismo iz Rima od 27. srpnja 1583. u kojemu veli da mu se šalju dinje, »meloni«.⁴⁷ Ta pojedinost pokazuje prisnu povezanost s kardinalom Farneseom. Za ljetnih vrućina, koncem srpnja, poslana su dinje pažljivo osvježene. Perandini posjeti Kloviću koji je boravio kod kardinala Farnesea nisu bili »ulještvo«, nego zacijelo dobrodošao dolazak u kuću štićenika Klovića i zaštitnika kardinala Farnesea. U ovom izdanju Perandinih pisama dolaze i patrijarha Kamilo Caetani i car Rudolf II.⁴⁸, no nigdje se ne spominje Julije Klović. U Bresciji su 1623. izašla Perandina pisma pod znakovitim naslovom »Novo dragocjeno blago poslanih i primljenih pisama – Nuovo/ Pretioso Tesoro/ di lettere Missive, e Responsive«. Ni tu nema Klovića kao naslovnika pisama. Ta izdanja potvrđuju kako je s pravom Peranda bio nazvan »Demostenom talijanskih tajništava«. Dragocjeno blago što ga krije jedno kritički dosada neobjavljeno Perandino pismo istražili smo u ovome radu, pismo naime Perande nunciju Kami-

lu Caetaniju o Juliju Kloviću. Kolika saznanja pruža jedno pismo!

U naše doba iščezava pisanje pisama, epistolografija kao književna vrsta. Kratke SMS-poruke samo što ne dokidaju rečenicu, a o njegovanom slogu da se i ne govori. Telefonski razgovori istisnuli su pisanje pisama. Čega bismo bili lišeni da sv. Pavao nije pisao pisma/poslanice Korinćanima, Galaćanima, Efežanima, Kološanima, Rimljanima i da ona nisu pomno čuvana i sačuvana! Hoće li se u budućnosti moći doći do onoga što je danas telefonom u eter izgovoreno i elektroničkom poštom poslano nekako tako kako mi danas dolazimo do rukom pisanih pisama iz davnine? Sve što je otišlo u eter nije izgubljeno, samo danas to ne možemo naći. Sutra će se možda moći naći. Možda će postojati pomagala, sprave i naprave, instrumenti kojima će se otkrivati u eteru davno izgovorene riječi kao što mi danas u arhivima otkrivamo davno pisana pisma. I pismo Gio Francesca Perande iz Rima od 30. svibnja 1592. patrijarhi Kamilu Caetaniju, nunciju u Pragu.

Pošto samo razriješili nepoznanice što dolaze u Perandinu pismu patrijarhi Caetaniju, možemo sažeti sadržaj pisma s tim rješenjima.

Giovanni Francesco Peranda, tajnik obitelji Caetani, šalje iz Rima 30. svibnja 1592. svoje pismo aleksandrijskomu patrijarhi Kamilu Caetaniju, nunciju na carskom njemačkom dvoru u Pragu, nekoć svome učeniku i prijatelju. S pismom šalje i sliku, koju ga je Kamilo Caetani zatražio kako bi ju poklonio prilikom oproštajne audijencije njemačkom caru Rudolfu II., ljubitelju i skupljaču slika. Slika je predana u ime kardinala Henrika Caetanija, brata patrijarhe Kamila Caetanija, biskupu Cremone Cesaru Specianusu, koji odlazi u Prag za nuncija na mjesto dosadašnjega nuncija Kamila Caetanija. Slika je tako spremljena za put da je zaštićena od oštećenja. Peranda se nada da će slika sretno stići na odredište. Izvrsnosti umjetničkoj same slike pridružuje se okolnost da je slika načinjena iz pobožnosti. Slika izgleda kao portret, a ipak nije portret, već je portret viđenja don Julija Klovića. O tom je viđenju slikar Klović običavao pripovijedati zgodu. Kad se naime nalazio u Francuskoj pogođen povratnom groznicom, preporučio se je sv. Uršuli u navečerje njezine svetkovine i kad se je približavao vrhunac vrućice, zaspao je i vidio u snu sv. Uršulu djevicu, koja mu je rekla da ga je po njezinu zagovoru Gospodin Bog ozdravio i od toga časa bio je zdrav. I na slici, koju Peranda šalje Caetaniju, nalazi se Klovićevom rukom naslikan lik svetice koju je autor vidio u snu. Peranda u pismu dalje veli da mu je do u pojedinosti to pripovijedao Klović koji mu je dan prije smrti darovao sliku sv. Uršule i ponudio mu svoja djela, uz izuzetak onih koja su pripadala kardinalu Alessandru Farneseu, Klovićevu zaštitniku. Peranda se divi Kloviću kao dobrom čovjeku, pobožnom čovjeku i čovjeku vrlo jednostavne vjere. I kliče, da je Bog velik u svojim pobožnicima. Jedan Perandin gost iz ugledne mletačke obitelji Verdezzotti, koji je došao u Rim za pape Inocenta IX., između listopada i prosinca 1591., vidjevši kod Perande sliku sv. Uršule, rekao je da se takva slika sv. Uršule nalazi u Mletcima, potpuno ista. Zbilo se to u

prisutnosti Querenghe, zacijelo Antonija Querenghe, talijanskog pjesnika i tajnika Kardinalskog zbora. Peranda smatra vrijednim da patrijarha Caetani, komu šalje Klovićevu sliku sv. Uršule, i car Rudolf II., komu će slika biti darovana, saznaju o vrijednosti i povijesti slike. Ako se na carevu dvoru još nalazi Giovine (Mladić, mladić), učenik Julija Klovića, moći će prepoznati Klovićevo djelo, no svatko će prepoznati i cijeniti umjetničku vrijednost slike, koju su rimski slikari smatrali čudesnom. Peranda veli da bi još štošta lijepa mogao reći o slici, ali se uzdržao od toga da ne bi ispalo kako namjerno preuveličava vrijednost svojega dara. Pismo završava željom za sretan Caetanijev, naslovnikov, povratak u Rim.

Izvor

Pismo Giovannija Francesca Perande,⁴⁹ tajnika obitelji Caetani iz Rima 30. svibnja 1592. patrijarhi aleksandrijskomu Kamilu Caetaniju,⁵⁰ nunciju u Pragu, o Juliju Kloviću.

Vatikanska Apostolska Biblioteka, Ottob. Lat. 2199. (str. 501)

AL MEDESIMO⁵¹

30. Maggio 1592.

L. 70.⁵² *Fù consegnato al Vescovo di Cremona⁵³ il Quadro, che V. S. Ill.ma mi domandò per donare all' Imperatore,⁵⁴ et la consignatione fù fata in mano propria dell' Vescovo à nome del S.re Cardinale Ill.mo,⁵⁵ Credo, che il Quadro ue-nirà bene, perche si è usata ogni diligenza in coprirlo, et chiuderlo per assicurarlo dalli pericoli. All' eccellenza dell' opera si aggiunge, che è Quadro di deuotione, se bene la pittura non si dichiara dà sè, perche par' ritratto, et non è, et pur è ritratto, mà ritratto di visione. Don Giulio Clouio,⁵⁶ che fù il Pittore era solito di raccontar' quest' Historia; che trovandosi in francia afflittissimo di febre (str. 502) quartana, si raccomandò à Sant' Orsola⁵⁷ la vigilia della Sua festa,⁵⁸ mentre si approssimaua l' hora del parosismo – riferiua, che si adormetò, e uide in Sogno q.ta Santa Vergine, che gli disse, che il Sig.re Iddio à Sua intercessione gli rendeva la Sanità, et dà quel' hora rimase Sano, et affermaua di hauer' riportato in questo Quadro, la immagine di quella Santa, che uide in Sogno. Lo disse à me imparticolare pochi giorni sono, che si morisse, et per rihauere il Quadro mi offerse l' opere sue, eccettuate quelle, che erano del S.re Card.le farnese fe: me.; Don Giulio fù huomo dà bene, religioso, et di semplicissima fede, e Dio benedetto è mirabile nelli Suoi Deuoti. Vn tale de i Verdezzotti⁵⁹ venuto à Roma nel Pontificato (str. 503) di Papa Innocentio⁶⁰ uidde qui in Casa mia il Quadro, et disse presente il Querengo,⁶¹ che in Venetia si uede il Ritratto di Sant' Orsola, et che q.to, e quello sono una cosa medesima. Vaglia quantò può ualere l' auuiso: à mè pare, che non sia indegno della notizia di V. S. Ill.ma, et del Principe,⁶² che ha dà essere Padrone del Quadro per saper almeno, cosa è, et che nome habbia. Se nella Corte di sua Maestà Cesarea⁶³ si troua; come si trouaua già un Giovine,⁶⁴ che fù allievo di Don Giulio, l' opera sarà*

ricosciuta dà lui; ma per ogni modo ogn'uno conoscerà, et stimerà l'arte, che dà questi nostri pittori è hauuta per miracolosa, et dirrei qualche cosa di più, se io non corressi pericolo di far credere, che io dica studiosamente (str. 504) per incarir' il dono. A V.S. Ill.ma bacio le mani, e prego felice ritorno.

Bilješke

- 1
GIORGIO VASARI, *Le vite de' piu eccellenti pittori, scultori e architetti*, secondo, et vltimo Volume... In Fiorenza Appresso i Giuni 1568., 849.
- 2
IVAN GOLUB, Novi doprinosi za Klovića, u: *Klovićev zbornik*, Zbornik radova sa znanstvenoga skupa povodom petstote obljetnice rođenja Jurja Julija Klovića, Zagreb, 22-24. listopada 1998. (ur. Milan Pelc, Zagreb, 2001., 33-37.
- 3
IVAN GOLUB, Juraj Julije Klović Hrvat (1498-1578), u: *Peristil*, 16-17 (1973.-1974.), 65-78; IVAN GOLUB, Julije Klović – Giulio Clovio Croata, u: *Časoslov Farnese s minijaturama Julija Klovića. – Farnese Book of Hours with illuminations by Giulio Clovio Croata*. Potpuno faksimilno izdanje u bojama izvornika MS M. 69 u vlasništvu Pierpont Morgan Library New York. Komentari/Commentary William M. Voelkle, Ivan Golub. Predgovor/Preface Miroslav Begović, Zagreb – Graz 2001., 131-134; IVAN GOLUB, Giulio Clovio Croata. Explorations, (nav. dj.), 131-134 (engleski); IVAN GOLUB, Giulio Clovio Croata. Forschungen, u: *Das Farnese-Stundenbuch mit Miniaturen von Giulio Clovio Croata. Farnese Book of Hours with Illuminations by Giulio Clovio Croata*. Vollständige Faksimile-Ausgabe der Handschrift MS M. 69 der Pierpont Morgan Library New York. Complete colour facsimile edition of Ms M. 69 of Pierpont Morgan Library New York. Kommentare/Commentary William M. Voelkle, Ivan Golub. Adeva, Austria 2001., 141-145, 131-134.
- 4
Dogodilo mi se da bih u bazilici ili ispred nje sreo hodočasnika iz Hrvatske koji je došao vidjeti Michelangelova Mojsija. Upitao bih ga je li pohodio i grob Julija Klovića Croate. Odgovor bi bio da ne zna da se u bazilici Sv. Petra u okovima nalazi Klović. »Dovoljno je samo okrenuti glavu lijevo od Mojsijeveog kipa i na zidu koji dijeli svetište od lađe crkve vidi se Klovićev reljef i podno njega natpis gdje stoji da je de Croatia«, rekao bih.
- 5
JOHN W. BRADLEY, *The Life and the Works of Giorgio Giulio Clovio Miniaturist*, London, 1891., 376-377; *Fontes Clovianae. Julije Klović u dokumentima svoga doba*, (sast. i pripr.) Milan Pelc, Zagreb, 1998., 213-267.
- 6
IVAN GOLUB, Juraj Julije Klović Hrvat (1498.-1578.), u: *Peristil*, 20 (1977.), 45-53; IVAN GOLUB, Nuove fonti su Giulio Clovio, u: *Paragone/Arte*, 31 (1980) 359-361, 121-140; IVAN GOLUB, Julije Klović – Giulio Clovio Croata. Istraživanja, u: *Časoslov Farnese* (nav. dj., bilj. 3), 144-149; IVAN GOLUB, Giulio Clovio Croata. Explorations, u: *Časoslov Farnese* (nav. dj.), 142-149; IVAN GOLUB, Giulio Clovio Croata. Forschungen (nav. dj.), 141-145.
- 7
PIETRO BENOZZI, Don Giulio Clovio canonico regolare di San Salvatore, u: *Klovićev zbornik* (bilj. 2), 105-126.
- 8
ALOIS VAN ETTE, *Chanoines Regulier de Saint Augustin* (Congr. de Lateran), S. L., 1953., 165.
- 9
O mojem istraživanju o Marku Antunu de Dominisu u arhivu Kongregacije za nauk vjere, što mi ga je učinio dostupnim kardinal Joseph Ratzinger, sadašnji papa Benedikt XVI., kao članu Međunarodne teološke komisije; vidi: IVAN GOLUB, Marko Antun de Dominis u Arhivu Svetog oficija / Marko Antun de Dominis in the Holy Office Archive, u: *Marko Antun de Dominis, Splitski nadbiskup, teolog i fizičar*, Split, 2005., 161-200.
- 10
Archivio e Archivistica a Roma dopo l'unità. Genesi storica, ordinamenti, interrelazioni. Atti del Convegno 12 – 14 marzo 1990. Pubblicazione degli Archivi di Stato. Saggi 30, Roma, 1994., 427. Među kodeksima koje je sastavio Iacovacci ne spominju se kodeksi Ottob. Lat. 2199 i Ottob. Lat. 2200.
- 11
E. BENEZIT, *Dictionnaire des peintures, sculptures, dessinateurs et graveurs*, sv. II., Paris, 1952., 551.
- 12
BRANKO FRANOLIĆ, Les rapports des humanistes et des erudits croates avec la France du XVe au XVIIe siècle, u: *Marulić humaniste europeen, Cahiers croates*, 1-2 (1997.), 145. Citirano prema: IVANA PRIJATELJ PAVIČIĆ, *Julije Klović, Ikonografske studije*, Zagreb, 1999., 14.
- 13
IVANA PRIJATELJ PAVIČIĆ (bilj. 12), 14.
- 14
IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Jure Glović, prozvan Julijo Klovio hrvatski sitnoslikar*, Zagreb, 1878., 65.
- 15
JOHN W. BRADLEY (bilj. 5), 147-150, 262-270.
- 16
MARIA CIONINI-VISANI, *Julije Klović*, Zagreb, 1977., 98.
- 17
THEODOR SCHNITZLER, *Die Heiligen im Jahr des Herrn. Ihre Feste und Gedenktage*, Freiburg – Basel – Wien, 1980., 368-389.
- 18
IVAN GOLUB, *Najprije čovjek, šesto prošireno izdanje*, Zagreb, 2004.
- 19
IVAN GOLUB, *Dar dana šestoga*, Zagreb, 1999.; IVAN GOLUB, *El ultimo día de la creación o el don del sexto día*, Salamanca, 2004.
- 20
IVAN GOLUB, *Prisutni, Misterij Boga u Bibliji, treće dopunjeno izdanje*, Zagreb, 1995.; IVAN GOLUB, *Prijatelj Božji*, Zagreb, 1990.
- 21
IVAN GOLUB, *Prilog datiranju života Julija Klovića*, u: *Peristil*, 24 (1983.), 127-130; IVAN GOLUB, *Nuove fonti su Giulio Clovio* (nav. dj., bilj. 6)

- 22
CLARE ROBERTSON, »Il Gran Cardinale« Alessandro Farnese, Patron of the Arts, New Haven and London, 1992., 307.
- 23
MILAN PELC (bilj. 5)
- 24
GELASIO CAETANI, Domus Caietana. Storia documentata della famiglia Caetana. Volume secondo. Il Cinquecento, Sancasciavo Val di Pesa, MCMXXXIII, 102.
- 25
GELASIO CAETANI (bilj. 24.), 105.
- 26
Nav. dj.
- 27
Nav. dj.
- 28
Nav. dj.
- 29
Nav. dj.
- 30
Nav. dj.
- 31
Nav. dj.
- 32
Nav. dj., 108.
- 33
MARIA MORSELETTO, Caetani (Gaetani), u: *Enciclopedia cattolica*, Città del Vaticano, 1949., sv. III., stupac 278-279.
- 34
GELASIO CAETANI (bilj. 24), 105.
- 35
G. LUTZ, Caetani (Gaetano), Camillo, u: *Dizionario biografico degli Italiani*, sv. XVI., Roma, 137-141.
- 36
GELASIO CAETANI (bilj. 24.), 257.
- 37
Nav. dj., 265-266.
- 38
Nav. dj.
- 39
Nav. dj.
- 40
G. VAN GULIK, C. EUBEL, L. SCHMITZ-KALLENBERG, Hierarchia Catholica Medii et recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, Ecclesiarum antistitum series, vol. III saeculum XVI ab anno 1503 complectens ..., Monasterii MDCCCXXXIII.
- 41
IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI (bilj. 14)
- 42
JOHN W. BRADLEY (bilj. 5)
- 43
MARIA CIONINI-VISANI (bilj. 16)
- 44
CLARE ROBERTSON (bilj. 22)
- 45
Nouvelle Biographie generale ... (publiee par) MM. Firmin Didot Freres, sv. 41, Paris, MDCCCLXVI, stupci 306-307.
- 46
Lettere Del Signor/ Gio Francesco/Peranda./ Divise in due parti./ La prima contiene Lettere scritte da lui à nome de' suoi/ Signori, e Patroni./ In questa seconda edizione ricorrete/ con diligenza./ In Venetia, Appresso Gio Battista Ciotti Senese. 1603.
- 47
Lettere/ del Signor/ Gio Francesco / Peranda/Distinte sotto capi; e con gli Argomenti à ciascuna Lettera del Signore D. Gio. Francesco Fiorentini ... In Milano 1622, 116.
- 48
Nav. dj., 16-17.
- 49
Giovanni Francesco Peranda, djelatnik kod kardinala Francesca Gonzage, potom tijekom tridesetak godina tajnik obitelji Caetani u Rimu (1565.-1600.). Učitelj je i prijatelj Henrika Caetanija, budućega kardinala i kamerlenga Kardinalskog zbora, čijim će biti tajnikom, i Kamila Caetanija, nuncija u Njemačkoj i Španjolskoj, kojemu će pisati opširna pisma iz Rima dok ga ne ostavi vid. Nazvan je »Demostenom talijanskih tajništava« zbog pronicljivih i lijepih pisama što ih je pisao ili u svoje ime ili u ime svojih gospodara. Pisma su objavljivana kao knjige. Neka su neobjavljena. Među njima je i pismo iz Rima od 30. svibnja 1592. nunciju Kamilu Caetaniju u Prag, koje se ovdje kritički objavljuje. Ostavština Perandina pripala je obitelji Caetani.
- 50
Camillo Caetani rođen 1552., umro u Rimu 1602. Imenovan je 22. kolovoza 1588. aleksandrijskim patrijarhom, a 2. travnja 1591. nuncijem kod njemačkog carskog dvora u Pragu. Stigao je u Prag 20. lipnja 1591. Primljen je u prvu audijenciju kod cara Rudolfa II. 23. lipnja 1591. Za vrijeme kratkog djelovanja u Pragu nuncij Caetani bio je oskudnih inicijativa. Politika cara Rudolfa bila je obilježena tromošću. Već je u studenome 1591. nuncij Caetani nezadovoljan u Pragu tražio premještaj u nuncijaturu u Španjolsku. Želju mu je ispunio novi papa Klement VIII., prijatelj obitelji Caetani, u veljači 1592. No zbog kašnjenja nasljednika u nuncijaturi u Pragu napustio je Prag istom 10. srpnja 1592. Za dar koji će na oproštajnoj audijenciji dati caru Rudolfu II. tražio je od Perande prikladnu sliku i ovaj mu je poslao Klovićevu sliku sv. Uršule. Kamilo Caetani stiže u Rim koncem kolovoza. Službeno je imenovan nuncijem u Španjolskoj 20. rujna 1592. U Madrid stiže 9. veljače 1593. Kad je umro njegov brat kardinal Henrik Caetani, Kamilo Caetani je 1599. pozvan u Rim u kuriju. Napušta Madrid u travnju 1600. i stiže u Rim početkom lipnja. Njegove težnje za kardinalatom nisu se mogle ostvariti jer je prije umro u Rimu, u noći od 5. na 6. kolovoza 1602. Pokopan je u crkvi Sv. Pudenziane. Grobni spomenik napravio je Carlo Maderno. G. LUTZ (bilj. 35).
- 51
»Al Medesimo« – Istome«. Istome kome i prethodno pismo odnosno prethodna pisma, a taj je imenovan na str. 461: »AL SIGNOR PATRIARCHA«. Na naslovnici pak kodeksa Ottob. Lat. 2199. stoji tko je patrijarha: »CAETANO«. Pismo je dakle naslovljeno na patrijarhu Kamila Caetanija.

52

L je kratica od Lettera. A brojka 70. označuje redni broj pisama u kodeksu koji sadrži Perandina pisma patrijarhu Caetaniju. Ovo je pismo 70. po redu.

53

Biskup Cremone je Caesar Specianus, ep. Novanensis, koji je 14. svibnja 1592. poslan za redovnog nuncija njemačkom caru u Prag.

54

Rudolf II. von Habsburg (Beč, 18. srpnja 1552. – Prag, 20. siječnja 1612.), njemački car od 1576. do 1612. Vrlo darovit i visoko obrazovan, protureformacijski usmjeren, ne odveć, možda zbog uznaredovale duševne bolesti, djelatan vladar. Stvorio je zbirke slika, rukopisa, grafika, knjiga...

55

Zacijelo kardinal Enrico Caetani, brat patrijarhe Kamila Caetanija. Enrico Caetani (Sermoneta, 1550. – Rim, 1599.) imenovan je 29. srpnja 1585. aleksandrijskim patrijarhom. Na patrijarškoj stolici naslijedio ga je njegov brat Kamilo Caetani. Imenovan je kardinalom od Siksta V. 18. prosinca 1585. i postao kamerlengom 26. listopada 1587. Siksto V. ga je, praćena teologom Robertom Bellarminom, poslao u Pariz da podupre katolike. Pokazao je naklonost prema Španjolskoj protivno Papinoj nakani. Umro je u Rimu 13. prosinca 1599. MARIA MORSELETTO (bilj. 33).

56

Julije Klović Croata (Grižane, 1498. – Rim, 1578.), slikar i sitnoslikar. Vidi životopise: GIORGIO VASARI (bilj. 1); IVAN KUKULJEVIĆ (bilj. 14); JOHN W. BRADLEY (bilj. 5); MARIA CIONI-VISANI (bilj. 16).

57

Sv. Uršula, djevica i mučenica. Blagdan joj je 21. listopada. O njezinu životu postoje legende.

58

Navečerje sv. Uršule je 20. listopada.

59

Član ugledne mletačke obitelji Verdezzotti. Prezime je zacijelo kod prepisivanja pogrešno napisano: Verdezzorti mjesto ispravnog Verdezzotti.

60

Inocent IX., prije Giovanni Antonio Facchinetti (Bologna, 20. srpnja 1519. – Rim, 30. prosinca 1591.), pravnik, u službi kard. Alessandra Farnesea, kasnijeg pape Pavla III. Kao biskup 1562. sudjeluje na Tridentskom koncilu. Nuncij je u Mletcima (1566.-1575.). Zalagao se pod sv. Pijom V. za stvaranje protuturske lige. Kardinalom postaje 1583. Za papu je izabran 29. listopada 1591. ali za dva mjeseca umire. U rukopisu su ostali njegovi filozofski i teološki spisi.

61

Zacijelo Antonio Querenghi, talijanski pjesnik, rođen 1546. u Padovi, umro 1. rujna 1633. u Rimu, gdje je proveo gotovo sav svoj vijek. Bio je tajnik Kardinalskog zbora pod petoricom papa, počev od Klementa VIII. Pjesme su mu otmjene i pravilne ali ne i zapanjujuće.

62

Rudolf II von Habsburg.

63

Njemački car, rimski car Rudolf II.

64

Giovine je isto što i giovane, što znači mladić. No Giovine može biti prezime, tim više što je pisano velikim slovom. No kako ispred njega stoji neodređeni član »un«, a ne određeni »il« nije isključeno da se radi o imenici, a ne o prezimenu. Ostaje da se istraži tko je ovdje spomenuti Klovićev učenik koji se nalazio na carskom dvoru u Pragu.

Summary

Ivan Golub

A Letter Written by Gio Francesco Peranda to Patriarch Caetano on Julije Klović (Rome, May 30 1592)

In the archive of Lateran Canons Regular of the Most Holy Redeemer at Rome, I have discovered a letter written by Giuseppe Herzen, official of the Secret Vatican Archives, addressed to the abbot of the Canons Regular and his friend on 4 December 1896. In that letter, Herzen mentioned another letter that he had found in his office, which mentioned Julije Klović. Since Klović was the fame and honour of Canons Regular, he was now sending a copy of that letter to the abbot. I have undertaken a search in the Secret Vatican Archives and the Vatican Library in order to find the original of that letter.

The author of the letter is Gio Francesco Peranda, secretary of the Caetani family. The addressee is »Patriarca Caetano, apostolic nuncio in Germany and Spain.« The date is 30 May 1592. The entire letter is exclusively about Julije Klović. Peranda informs the addressee Caetano that the painting that he was supposed to deliver to the Emperor is well secured and that it will reach its destination safe and sound. (Herzen comments that the Emperor would have been Rudolph II.) The painting is work of Julije Klović »ex voto.« It shows St Ursula, whom Klović invoked during his illness in France (a new piece of biographic data?), after which he had a vision of the saint in his sleep and recovered at her intervention. He then painted the saint according to that vision, which fact he told Peranda, according to the latter's testimony, shortly before his death. He also offered him several of his paintings, with the exception of those belonging to Cardinal Farnese. In conclusion, Peranda gives a brief account of Klović's personality: »Don Julije was a good and pious man, a man of simple faith.« The letter ends with a praise to God: »The Lord is wondrous in his righteous men.«

The letter of Giovanni Francesco Peranda to Patriarch Caetano is a precious contribution to our knowledge of the work, life, and personality of Julije Klović.

It would be worthwhile to investigate the background of the letter and search for the painting of St Ursula and the legacies of Patriarch Caetano and Peranda, which may contain some works by Klović, as well as his correspondence.